

Република Србија
ВРХОВНИ СУД
Рев 12770/2022
15.08.2024. године
Београд

У ИМЕ НАРОДА

Врховни суд, у већу састављеном од судија: Добриле Страјина, председника већа, Драгане Миросављевић и Зорана Хаџића, чланова већа, у парници тужилаца АА и ББ, обоје из ..., чији је пуномоћник Милан Босика, адвокат из ..., против туженог Градског центра за социјални рад Београд, Одељење Звездара, чији је пуномоћник Лазар Крстић, адвокат из ..., ради утврђења повреде права детета и враћања детета по тужби и ради лишења родитељског права по противтужби, одлучујући о ревизији туженог изјављеној против пресуде Апелационог суда у Београду Гж2 539/21 од 18.01.2022. године, у седници одржаној 15.08.2024. године, донео је

ПРЕСУДУ

ОДБИЈА СЕ, као неоснована ревизија туженог изјављена против пресуде Апелационог суда у Београду Гж2 539/21 од 18.01.2022. године.

Образложење

Пресудом Првог основног суда у Београду П2 1639/18 од 15.06.2021. године, ставом првим изреке, утврђено је да је тужба у делу који се тиче утврђења повреде права мал. ВВ од стране туженог и стављање ван снаге привременог закључка о обезбеђењу смештаја број ../2017 и решења којим се одређује непосредни привремени старатељ за мал. ВВ број ../2017, обе одлуке од 03.10.2017. године повучена. Ставом другим изреке, дозвољено је објективно преиначење тужбе учињено од стране тужилаца поднеском од 11.06.2021. године. Ставом трећим изреке, утврђено је да је мал. ВВ, која је рођена ...2011. године у ... повређено право да живи са родитељима, односно право на поштовање породичног живота од стране туженог, а што је тужени дужан да призна и трпи. Ставом четвртим изреке, обавезан је тужени да мал. ВВ одмах врати њеним биолошким родитељима тужиоцима, под претњом принудног извршења. Ставом петим изреке, одлучено је да је потребно да тужени усклади своје одлуке које се тичу мал. ВВ према ставу трећем и четвртим изреке ове пресуде. Ставом шестим изреке, одбијен је, као неоснован противтужбени захтев туженог којим је тражио потпуно лишење родитељског права тужилаца у односу на заједничку малолетну ћерку ВВ. Ставом седмим изреке, обавезан је тужени да тужиоцима на име трошкова поступка плати 241.500,00 динара са законском затезном каматом почев од дана правноснажности пресуде до исплате.

Пресудом Апелационог суда у Београду Гж2 539/21 од 18.01.2022. године одбијена је, као неоснована жалба туженог и потврђена првостепена пресуда у ставу трећем изреке.

Против правноснажне пресуде донете у другом степену, тужени је благовремено изјавио ревизију, због битне повреде одредаба парничног поступка и погрешне примене материјалног права.

Врховни суд је испитао побијану одлуку применом члана 408. Закона о парничном поступку - ЗПП („Службени гласник РС“, бр. 72/11 ... 18/20) и утврдио да је ревизија неоснована.

У спроведеном поступку није учињена битна повреда одредаба парничног поступка из члана 374. став 2. тачка 2. ЗПП, на коју Врховни суд пази по службеној дужности, а на коју се указује и ревизијом.

Према утврђеном чињеничном стању, тужиоци су родитељи ВВ рођене ...2011. године. Привременим закључком о обезбеђењу смештаја туженог од 03.10.2017. године малолетној ВВ обезбеђен је хитан смештај у Центру за заштиту одојчади, деце, и омладине – РЈ Прихватилишту за ургенту заштиту злостављане деце у Београду почев од 03.10.2017. године, који закључак је истог дана спроведен. Из образложења наведеног закључка произлази, да је рад са породицом започет у септембру 2013. године, по пријави за злостављање и занемаривање детета, да је након обављене процене констатовано да није било намере родитеља да угрозе дете, али да су препознати врло скромни родитељски потенцијали и потреба за интезивном подршком родитеља, да су родитељи најпре показали добру сарадњу, прихватили су услуге подршке Породичног сарадника услуге Школе родитељства, саветодавна усмеравања и констатован је напредак у функционисању родитеља, уз спорадичне неадекватне реакције. У августу 2017. године тужени је од стране полицијске станице Звездара обавештен да је отац детета пријављен због насиља у породици, да је том приликом био пијан и да му је одређен полицијски притвор, али да је након саслушања код тужиоца одбачена кривична пријава, јер је ВВ одбила да сведочи и да је са родитељима покушан договор да се малолетно дете смести у безбедну средину док се не створе услови за повратак у породицу. Из закључка даље следи да је током претходног вишегодишњег интезивног ангажовања у раду са породицом, констатовано да су родитељи склони честим променама боравишта и пребивалишта, а да је приликом више обављених теренских посета процењено да су услови становања континуирано у великој мери угрожавајући за безбедност и правилан психофизички развој детета, што указује да протоком времена није дошло до развоја свести родитеља о потреби осигурања стабилних и безбедних услова за развој детета ниског календарског узраста, и констатовано је изражено присуство насилних образаца понашања у партнерском односу, уз додатне ризике због злоупотребе алкохола и индиције за сметње у психичком функционисању. Приликом последње теренске посете дете је затечено неуредне спољашности, у изузетно хигијенски запуштеном и неуредном окружењу, испуњеном великим гомилама разбацане гардеробе, обуће и посуђа до мере у којој је отежано кретање кроз стамбени простор. Уочен је висок степен запуштености кухиње и купатила. Исход бројних мотивационих разговора са родитељима је актуелно сакривање породице од Центра, те да је процењено да је ризик за безбедност детета

још и већи, јер није више у могућности ни минимално да се прати, усмерава и подржавају поступци родитеља према детету.

Тужени је током поступка доставио више налаза и стручних мишљења. Тако из налаза и стручног мишљења туженог од 22.11.2017. године, следи да су у претходном периоду реализована три контакта детета са родитељима у просторијама установе за смештај. Први контакт реализован је 10.10.2017. године, када је дете добро реаговало, а мајка значајно квалитетније приступила детету од оца и да је уз усмеравање стручних радника контакт протекло адекватно. Други контакт реализован је 24.10.2017. године и праћен је од стране стручних радника установе смештаја, када је уочено да мајка уз подршку васпитача, успешно комуницира са дететом, док је отац током посете благо узнемирен и више усмерен на разговор са васпитачицом, те да је било потребно усмеравање на активности са дететом. Трећи контакт реализован је 07.11.2017. године, и протекло је уз узнемиреност мајке и оптуживање туженог од стране оба родитеља због одузимања детета, при томе су се служили непримереним речником у присуству детета. У налазу и стручном мишљењу даље је наведено да је 20.11.2017. године донета одлука о привременој обустави контакта детета са родитељима, да је то у најбољем интересу детета, а што је уследило по пријему обавештења од стране стручних радника установе смештаја, да су родитељи без претходне најаве или дозволе, 16.11.2017. године у 16,15 часова, дошли у просторије установе са још две непознате особе, које су се представиле као чланови Удружења „Породични сабор“, снимали фотоапаратом објекат изнутра, као и децу која су се тог тренутка затекла у ходницима, где су се задржали 30-ак минута. Из налаза и стручног мишљења даље следи да је мишљење туженог да је целисходно привремено обуставити контакте детета са родитељима до окончања процене квалитета досадашњих контаката и ризика за убудуће, као и до процене психичког здравља оба родитеља, који је у току пред Институтом за ментално здравље у Београду, са чиме су родитељи упознати и да је суду поднета тужба ради лишења родитељског права.

Из налаза и стручног мишљења туженог од 15.10.2018. године следи да је процена стручњака овог органа старатељства да би враћање детета у примарну породицу, у ситуацији постојања индиција о озбиљним ризицима за безбедност детета, чак и уз интезивно праћење органа старатељства са којим родитељи одбијају сваку суштинску сарадњу, било угрожавајуће за живот и здравље детета. Родитељи не само да одбијају да усвоје препоруке стручњака и раде на унапређењу сопственог здравља и родитељског потенцијала, већ одбијају и сам разговор са стручним радницима, чак и по цену да не виђају дете. Поред наведеног, констатовано је да у потпуности изостаје и адекватан увид у сврху и циљ успостављања сарадње, с обзиром да родитељи као сопствену сарадњу тумаче искључиво мотивисановаст и спремност на одазивање позивима који се односе на реализацију контакта са дететом. Из наведеног налаза и стручног мишљења даље следи да се дете налази на породичном смештају у хранитељској породици у ... од јануара 2018. године, да је приликом контакта детета са родитељима одржаног 09.03.2018. године, у просторијама Градског центра за социјални рад у Београд, Одељење Звездара, мајка детета врло бурно и непријатно реаговала на скраћену косу и нову фризуру детета у присуству детета. Због нових сазнања о оцу детета, као и услед напред наведеног, односно чињенице да су, поред констатованих одређених позитивних аспеката приликом контакта детета са родитељима (топао однос према детету, позитивно обраћање...), уочени и значајни пропусти у односу према детету (оптуживање детета да лаже, згражавање дететовом фризуром у присуству детета, директно оптуживање хранитеља и Центра пред дететом,

обећања детету да ће га узети...), који представљају ризике за правилан емоционални развој детета (дете се после контакта умокри и бива узнемирено), да је процењено да је претходно планирању наредног контакта, целисходно да се са родитељима обави разговор у циљу њиховог саветодавног усмеравања, провере безбедности, као и процене утицаја истих на даље планирање контаката родитеља са дететом, због чега су родитељи телефонским путем обавештени о предвиђеном разговору за 15.03.2018. године, али да је отац, такође телефонским путем обавестио туженог да се он и мајка неће одазвати на заказани разговор. Након тога заказан је нови разговор са родитељима за 21.03.2018. године, када су се родитељи одазвали позиву, али је разговор након одређеног времена прекинут. Након тога, родитељи се нису одазвали на позиве туженог за разговоре заказане за 20.04.2018, године и за 20.07.2018. године. Од 21.03.2018. године изостаје сваки контакт родитеља са туженим, а што је условило и изостанак контакта родитеља са дететом.

Поновни контакт родитеља и детета успостављен је 28.11.2019. године у просторијама Градског центра за социјални рад у Београду, Одељења у Сопоту, сваког другог четвртка у месецу, у периоду од 11,30 до 12,30 часова, у присуству и под надзором стручних радника органа старатељства. Динамика је нарушена у периоду од 20.03.2020. године до 29.05.2020. године, током проглашења ванредног стања услед пандемије вируса Ковид-19, када непосредни контакти нису реализовани, али је на захтев родитеља, у договору са хранитељицом и на задовољство детета реализован конференцијски телефонски контакт, једном недељно, у трајању од 30 минута. Од 29.05.2020. године контакти се одвијају на претходно дефинисан начин, с тим да је контакт реализован уместо у четвртак, у петак, у периоду од 12,00 до 13,00 часова.

Из налаза и мишљења Градског центра за социјални рад у Београду, Одељења Врачар од 09.10.2020. године, произлази да је овај орган старатељства мишљења да су уочени и да доминирају елементи на основу којих се може формирати предлог да се дете врати у породицу својих родитеља. Дана 22.10.2020. године, након што је у овом поступку одређена привремена мера, реализован је повратак детета у примарну породицу од стране чланова стручног тима, уз сарадњу са хранитељском породицом и након одговарајуће припреме детета и исти је протекао без тешкоћа. Из налаза и мишљења Градског центра за социјални рад у Београду, Одељења Врачар од 12.01.2021. године произлази да је мишљење овог органа старатељства да су се стекли услови да дете остане у породици својих родитеља. Пре давања овог мишљења стручни радници овог органа старатељства су, по налогу суда, обавили посету породици и утврдили да породица живи у адекватним стамбеним условима, да је све чисто и уредно, да дете има своју собу, која је прилагођена његовом узрасту и потребама, да редовно похађа школу, да се добро уклопило и да је прихваћено од вршњака. Док су родитељи на послу, до њиховог повратка дете чува породична пријатељица, која је наставник ... у пензији и детету помаже око савладавања школског градива. Дете иде на третман код психолога, која је породична познаница. Наведено произлази и из налаза и мишљења туженог од 25.01.2021. године, као и да су родитељи исказали радост и задовољство због повратка детета у породицу, као и спремност да се на адекватан начин ангажују у задовољавању потреба детета.

Из налаза и мишљења судског вештака проф. др специјалиста медицине Милутина Ненадовића од 10.02.2018. године произлази да тужиоци имају способност и капацитет за вршење самосталног родитељског права над малолетним дететом и да оба родитеља поседују пожељне капацитете за родитељство, са којим налазом се сагласио

и судски вештак проф. др специјалиста медицине Јован Марић, налазом и мишљењем од 11.08.2020. године.

Код тако утврђеног чињеничног стања, по оцени Врховног суда нижестепени судови су правилном применом материјалног права закључили да је малолетном детету тужилаца повређено право на поштовање породичног живота од стране туженог.

Устав Републике Србије, иако не садржи јединствену норму која би прописивала право детета на породични живот, материја је нормирана кроз неколико чланова Устава, пре свега у члану 64. и 65. Устава који регулишу права детета и права и дужности родитеља.

Универзална декларација о људским правима из 1948. године у члану 12. предвиђа да се нико не сме изложити производном мешању у приватни живот, породицу, стан или преписку, нити нападима на част и углед. Свако има право на заштиту законом против оваквог мешања или напада. Сврха ове норме је заштита породице, широко посматрано, од произвољног мешања, тј. недозвољеног обима задирања у приватн живот од стране других, пре свега, јавне власти – државе али и других појединаца.

Право на поштовање породичног живота познаје и Међународни пакт о грађанским и политичким правима у члану 17, као и Европска конвенција о људским правима у члану 8. Члан 8. став 1. Европске конвенције о људским правима предвиђа да свако има право на поштовање свог приватног и породичног живота, дома и преписке, а ставом 2. да се јавне власти неће мешати у вршење овог права сем ако то није у складу са законом и неопходно у демократском друштву у интересу националне безбедности, јавне безбедности или економске добробити земље, ради спречавања нереда или криминала, заштите здравља или морала, или ради заштите права и слободе других.

Конвенција Уједињених нација о правима детета чланом 3. став 1. предвиђа да о свим активностима које се тичу деце од примарног значаја су интерес детета без обзира на то да ли их спроводе јавне или приватне институције за социјалну заштиту, судови, административни органи или законодавна тела, ставом 2. обавезане су државе чланице да детету обезбеде такву заштиту и бригу која је неопходна за његову добробит, узимајући у обзир права и обавезе његових родитеља, законитих старатеља или других појединаца који су правно одговорни за дете и предузимају у том циљу све потребне законодавне и административне мере, док је ставом 3. предвиђено да се државе чланице старају да институције, службе и установе које су одговорне за бригу или заштиту деце буду у складу са стандардима које су утврдили надлежни органи, посебно у области сигурности и здравља и броју и подобности особља, као и стручног надзора. Чланом 8. став 1. обавезане су државе чланице да поштују право детета на очување свог идентитета, укључујући држављанство, име и породичне везе како је то признато законом, без незаконитог мешања. Чланом 9. став 1. предвиђено је да државе чланице обезбеђују да ниједно дете не буде одвојено од својих родитеља против њихове воље, осим када надлежни органи на основу судског увида одлуче, у складу са одговарајућим законом и процедурама, да је такво раздвајање неопходно и у најбољем интересу детета. Таква одлука може бити неопходна у одређеном случају, као нпр. ако родитељи злостављају или занемарују дете или ако живе одвојено па се мора донети

одлука о месту становања детета, а ставом 3. да државе чланице поштују право детета које је одвојено од једног или оба родитеља да одржава личне односе и непосредне контакте са оба родитеља на сталној основи, осим ако је то у супротности са најбољим интересима детета. Према члану 19. став 1. стране уговорнице ће предузети одговарајуће законске, административне, социјалне и образовне мере за заштиту детета од свих облика физичког или менталног насиља, повређивања или злостављања, запоствљања или немарног поступања, малтретирања или експлоатације, укључујући сексуално злостављање, док је под бригом родитеља, законских заступника или било које друге особе која се брине о детету, ставом 2. да такве заштитне мере, треба, према потреби да укључују ефикасне поступке за доношење социјалних програма за обезбеђивање неопходне подршке детету и онима који се о детету старају, као и других облика заштите и спречавања, утврђивања, пријављивања, прослеђивања, исправке, поступања и праћења случајева овде наведеног злостављања детета и, по потреби, обраћање суду.

Породичним законом, чланом 6. став 1. прописано је да је свако дужан да се руководи најбољим интересом детета у свим активностима које се тичу детета, ставом 2. истог члана да држава има обавезу да предузима све потребне мере за заштиту детета од занемаривања, од физичког, сексуалног и емоционалног злостављања те од сваке врсте експлоатације, док је ставом 3. истог члана прописано да држава има обавезу да поштује, штити и унапређује права детета. Чланом 60. став 1. прописано је да дете има право да живи са родитељима и право да се родитељи о њему старају пре свих других, ставом 2. да право детета да живи са родитељима може бити ограничено само судском одлуком када је то у најбољем интересу детета, ставом 3. да суд може донети одлуку о одвајању детета од родитеља ако постоје разлози да се родитељ потпуно или делимично лиши родитељског права или у случају насиља у породици. Чланом 61. став 1. прописано је да дете има право да одржава личне односе са родитељем са којим не живи, ставом 2. да право детета да одржава личне односе са родитељем са којим не живи може бити ограничено само судском одлуком када је то у најбољем интересу детета, ставом 3. да суд може донети одлуку о ограничавању права детета и одржава личне односе са родитељем са којим не живи ако постоје разлози да се тај родитељ потпуно или делимично лиши родитељског права или у случају насиља у породици. Чланом 69. став 1. прописано је да родитељи имају право и дужност да чувају и подижу дете тако што ће се они лично старати о његовом животу и здрављу. Чланом 70. прописано је да родитељи имају право и дужност да са дететом развијају однос заснован на љубави, поверењу и узајамном поштовању, те да дете усмеравају ка усвајању и поштовању вредности емоционалног, етичког и национално идентитета своје породице и друштва. Чланом 79. прописано је да превентивни надзор над вршењем родитељског права обавља орган старатељства када доноси одлуке којима омогућава родитељима да врше родитељско право, а које су му стављене у надлежност овим законом. Чланом 80. став 1. прописано је да корективни надзор над вршењем родитељског права обавља орган старатељства када доноси одлуке којима исправља родитеље у вршењу родитељског права, ставом 2. да у обављању корективног надзора орган старатељства доноси одлуке којима: 1. упозорава родитеље на недостатке у вршењу родитељског права; 2. упућује родитеље на разговор у породично саветовалиште или установу специјализовану за посредовање у породичним односима; 3. захтева од родитеља да положи рачун о управљању имовином детета, док је ставом 3. прописано да у обављању корективног надзора орган старатељства покреће и судске поступке у складу са законом.

Сагласно напред цитираним одредбама Устава, Универзалне декларације о људским правима из 1948. године, Међународног пакта о грађанским и политичким правима, Европске конвенције о људским правима, Конвенције Уједињених нација о правима детета и Породичног закона и утврђеног чињеничног стања, по оцени Врховног суда, правилан је закључак нижестепених судова да је у овом случају тужени повредио право на поштовање породичног живота, јер је од доношења Привременог закључка о обезбеђењу смештаја од 03.10.2017. године, када је детету обезбеђен хитан смештај у Центру за заштиту одојчади, деце, и омладине – РЈ Прихватилишту за ургенту заштиту злостављане деце у Београду почев од 03.10.2017. године (јер су тужиоци предузимали акте којима су директно угрожавали добробит свог детета) па све до 22.10.2020. године, када је реализован повратак детета у породицу, након што је одређена привремена мера у овом поступку, протекло више од три године, при томе имајући у виду и да је у периоду од 21.03.2018.године до 28.11.2019. године изостао сваки контакт родитеља са дететом. Наиме, свако одузимање детета од родитеља мора бити схваћено само као привремена мера, која треба да престане чим околности то допусте, а свака донета одлука мора бити у складу са највишим циљем, а то је поновно успостављање заједничког живота природних родитеља и детета. У ситуацији када је дете смештено у установу, а потом у хранитељску породицу из оправданих разлога, дужност туженог је била да предузме све мере које ће олакшати повратак детета у породицу што је пре могуће, што значи да је морао у сваком тренутку да води рачуна о томе да постигне оптималну равнотежу између, са једне стране обезбеђења услова за повратак детета у породицу чим то постане изводљиво, а са друге стране, остварење најбољег интереса детета, које увек може надмашити интерес родитеља да живе заједно са својим дететом. Стога је правилан закључак нижестепених судова да је дошло до повреде члана 8. Конвенције за заштиту људских права и основних слобода односно да је било повреде права на поштовање породичног живота, које се појављује као резултат пропуста туженог да предузме кораке за могућ повратак детета у породицу у том смислу што је пропустио да утврди да ли су се прилике родитеља побољшале након што је дете смештено у установу, а потом у хранитељску породицу и да ли су они заиста временом могли бити у већој мери укључени у контакте са дететом. Ова обавеза туженог произлази и из члана 9. Конвенције Уједињених нација о правима детета, према ком члану је циљ поштовања права детета које је одвојено од родитеља да дете одржава личне односе и непосредне контакте са родитељима, са којих разлога је тужени био дужан да предузме све мере које су неопходне да би се то остварило. Наиме, систем заштите и бриге о деци мора бити тако конципиран да омогућава очување породице и спречавање раздвајање детета од родитеља, изузев када је то нужно да би се дете заштитило и да би се омогућио дететов несметан и правилан развој у безбедном и сигурном окружењу. У овом случају се испоставило да је у најбољем интересу детета било да се успостави контакт са родитељима и да се дете врати у породицу, као и да нису били испуњени услови да се родитељи лише родитељског права.

Чињеница је да из налаза и стручног мишљења туженог од 15.10.2018. године следи да је процена стручњака овог органа старатељства да би враћање детета у примарну породицу, у ситуацији постојања индиција о озбиљним ризицима за безбедност детета, чак и уз интезивно праћење органа старатељства са којим родитељи одбијају сваку суштинску сарадњу, било угрожавајуће за живот и здравље детета, да родитељи не само да одбијају да усвоје препоруке стручњака и раде на унапређењу сопственог здравља и родитељског потенцијала, већ одбијају и сам разговор са стручним радницима, чак и по цену да не виђају дете, али, то не значи да тужени није

могао да предузима одговарајуће мере из своје надлежности ради успостављања контакта између родитеља и детета, због чега је контакт између родитеља и детета изостао у дужем периоду (од 21.03.2018. године до 28.11.2019. године). Ово посебно када се има у виду да су родитељи у прилог своје подобности да се старају о детету доставили налаз и мишљење судског вештака проф. др специјалисте медицине Милутина Ненадовића од 10.02.2018. године, из кога произлази да тужиоци имају способност и капацитет за вршење самосталног родитељског права над малолетним дететом и да оба родитеља поседују пожељне капацитете за родитељство.

Са напред наведених разлога, неосновани су наводи ревизије о погрешној примени материјалног права, а изведени докази су били предмет правилне и детаљно образложене оцене нижестепених судова.

Супротно наводима ревизије, приликом доношења одлуке нижестепени судови се нису упуштали у оцену законитости одлука које је доносио тужени, правилно закључивши да се ради о актима који представљају управне акте, чија се законитост и правилност може ценити у управном поступку, а судска заштита тражити вођењем управног спора, што је у овом случају изостало, а што је без утицаја на другачију одлуку.

На основу члана 414. став 1. ЗПП, Врховни суд је одлучио као у изреци.

**Председник већа – судија
Добрила Страјина, с.р.**

За тачност отправка
Заменик управитеља писарнице
Миланка Ранковић